

УДК 504.03; 504.05

Н. М. Цуца

Українська академія друкарства

ЕКОЛОГІЧНИЙ РИЗИК

Розглядаються проблеми виникнення небезпечних екологічних явищ, подано кількісну оцінку поняття «екологічний ризик», показники ризику: величина збитку, ймовірність виникнення небезпечного фактора, невизначеність у величині збитку та ймовірності.

Ключові слова: *промислова екологія, екологічний ризик, індивідуальний ризик, соціальний ризик, збитки, напрями мінімізації ризику.*

Навколишнє середовище та людське суспільство є граничними поняттями, які об'єднують різні за природою аспекти, зокрема природні та соціальні. Упродовж останніх років екологічна проблематика невіддільно пов'язана з характером діяльності людини та її суспільною поведінкою, яку формують: неперервне зростання потреб, орієнтоване з урахуванням економічних чинників на отримання більшого прибутку; формування споживацької психології; технологічні виробництва, шкідливі для природного середовища, та сучасний спосіб життя, скерований на максимальну автоматизацію процесів. Більшість екологічних проблем має економічне підґрунття, яке стали називати «хворобою світової цивілізації».

Американський біолог і еколог Баррі Коммонер в одному з винайдених законів природи акцентував увагу на замкненому кругообігу речовин на землі. За його твердженням, створені людиною технологічні процеси, виробництва та їх активне впровадження неминуче супроводжуватимуться шкідливими наслідками, отож вирішення проблеми екологічної кризи варто шукати саме в системі «виробництво – споживання – спосіб життя» [2].

Слід також зазначити, що фундаментальне значення для сучасного людства має глобалізація й інформатизація суспільства. Створення техногенного середовища, яке стає частиною навколишнього, а в окремих випадках активно наступає на природне середовище, породжує серйозні екологічні проблеми.

Взаємовідносини людини і машини в умовах промислових підприємств, коли діють іонізуючі, електромагнітні та шумові випромінювання, перепади температурних режимів, тиску, вологості, швидкості руху повітря та інших характеристик середовища, доволі різноманітні. Наука про взаємодію людини й машини зумовила появу нового напрямку — ергономіки.

У результаті тісного взаємозв'язку виробничих та природних процесів спостерігаємо злиття об'єктів господарської діяльності й навколишнього середовища проживання людини в єдині системи. Розвиток таких систем відбувається за складними, великою мірою ще не вивченими законами. Для дослідження стану навколишнього середовища, причин його погіршення й прогнозування змін, а також для управління процесами оптимального розвитку сформувалася нова наукова дисципліна — промислова екологія. Ця наука вивчає єдність матеріального промислового виробництва, людини, живих організмів і середовища їх проживання. Ергономіка виступає важливою складовою промислової екології [3].

Головним завданням сучасного суспільства буде не тільки вибудувати збалансовану взаємодію людини й середовища, розробити аспекти соціально-культурного життя, які стосуються не стільки політичної, економічної сфер та соціальної діяльності людини, скільки особистого сприйняття й внутрішнього відчуття безпечного життя окремою людиною. Більшість людей інтуїтивно розуміє значення безпеки. Наявність катастрофічних подій за останнє десятиліття вказує на насичення виробництва та сфери послуг сучасною технікою, що істотно підвищує ціну технічної несправності або людської помилки. Відчуття безпеки чи небезпеки пов'язано з різними поняттями — запобігання хворобам, порушення усталеного способу життя в сім'ї, трудовому колективі чи природному середовищі, захист від хуліганства та злочинності і т.д.

Для розуміння реальної ситуації, яка склалася чи може скластися в майбутньому, введено поняття ризику. Ризик об'єктивний та практично пов'язаний з будь-яким видом діяльності, починаючи з епохи палеоліту, мезоліту (ризик на полюванні, риболовлі) і до нинішніх днів (ризик економічний, виробничий, екологічний). В основі ризику міститься аксіома про потенційну небезпеку діяльності.

Теорія ризику розпочала широко розвиватися та використовуватись наприкінці XIX ст. завдяки розвитку математики, статистики, правових та економічних наук, а згодом і наук теорії ігор, теорії неймовірності, катастроф та прийняття рішень.

Ризик — це міра очікуваної невдачі в діяльності, небезпеки настання несприятливих наслідків для здоров'я людини, що включають можливість матеріальних втрат. Для ризику характерна несподіваність виникнення небезпечної ситуації. Поняття ризику міститься в багатьох загальних, технічних, економічних науках [4]. У кожній із них виокремлено конкретні предмети та питання, певні засоби й методи дослідження, а отже, визначення ними ризику охоплює поняття соціальні, професіональні, екологічні, техногенні, медико-біологічні, військові та ін.

Термін «ризик» в екології розуміють як «збиток», отриманий від впливу різних небезпечних факторів, або який може виникнути в майбутньому. Глу-мачення ризику включає небезпеки від достовірних подій, що відбуваються з

ймовірністю, яка рівна одиниці. Прикладом може служити забруднення навколишнього середовища відходами конкретного підприємства. При цьому «ризик» еквівалентний збитковій і, відповідно, величина його дорівнює величині збитку. Кількісна оцінка ризику — процес оцінки чисельних значень ймовірності й наслідків небажаних процесів, явищ і подій.

До ризику входять такі кількісні показники, як: величина збитку, ймовірність виникнення небезпечного фактора, невизначеність у величині збитку та ймовірності.

Екологічний ризик — це можливість появи непереборних екологічних явищ: розвиток парникового ефекту, руйнування озонового шару, радіоактивне забруднення, кислотні опади. Стосовно кількісної оцінки поняття «екологічний ризик» може бути сформульоване як відношення величини можливого збитку від впливу шкідливого екологічного фактора за визначений інтервал часу до нормованої величини інтенсивності цього фактора. Таким чином, головна увага при встановленні екологічного ризику спрямовується на аналіз співвідношення шкідливих екологічних наслідків, що завершується смертельними випадками, і кількісної оцінки як сумарного шкідливого екологічного впливу, так і його компонентів. У всіх розвинутих країнах світу існує тенденція застосування концепції «допустимого ризику» [1].

Допустимий екологічний ризик, пов'язаний з різними видами діяльності, визначається економічними, соціальними й психологічними факторами. Ризик для людей виражається двома категоріями:

- індивідуальний, обумовлений як ймовірність того, що людина піддається небезпекам у ході своєї діяльності;
- соціальний, обумовлений як співвідношення між числом людей, що загинули від однієї аварії, та ймовірністю цієї аварії.

Сьогодні оцінка ризику є єдиним аналітичним інструментом, що дозволяє визначити фактори ризику для здоров'я людини, їх співвідношення, і на цій основі встановити пріоритети діяльності з мінімізації ризику. Напрями мінімізації ризику базуватимуться на:

оцінці ризику — аналіз походження (виникнення) й масштабу ризику в конкретній ситуації;

керуванні ризиком — аналіз ризикованої ситуації, розробка й обґрунтування управлінського рішення, нерідко у формі правового акта, закону, спрямованого на мінімізацію ризику.

Наукові дані інженерної та промислової екології впроваджуються в практику розробки технічних засобів на етапі початкового проектування, у процесі якого важливе місце відводиться вирішенню завдань взаємної адаптації людини, техніки й середовища.

Екологія має тісний зв'язок з економікою, організацією праці, соціологією й рядом інших дисциплін, що вивчають соціотехнічні системи, на основі яких зароджується новий науковий комплекс — наука управління. Основним

напрямом у таких питаннях має бути глибоке вивчення механізмів управлінських процесів, структур та управлінської діяльності в цілому в тісному взаємозв'язку та з урахуванням людських чинників і стану екологічних систем.

1. Мельник Л. Г. Екологічна економіка / Л. Г. Мельник. — Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. 2. Сухарев С. М. Техноекологія та охорона навколишнього середовища / Сухарев С. М., Чудак С. Ю., Сухарева О. Ю. — Львів : Новий світ–2004. 3. Шевчук В. Я. Екологічне управління / Шевчук В. Я., Саталкін Ю. М., Білявський Г. О. та ін. — К. : Либідь, 2004. 4. Экономический анализ воздействия на окружающую среду : пер. с англ. / [Д. Диксон и др.]. — М. : ВИТА-ПРЕСС, 2000.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ РИСК

Рассматриваются экологические проблемы, возникшие в результате загрязнения, связанных с развитием техники и технологии; экологический риск, который определяется экономическими, социальными и психологическими факторами.

PACKAGING & ECOLOGY

In this article examines environmental problems related with development of equipment and technology, environmental risk, which determined by economic, social and psychological factors.

УДК 340.12

М. В. Дацько

Українська академія друкарства

ПРАВОВІ АСПЕКТИ УКЛАДЕННЯ ТА РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРІВ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

Розглядаються конституційно-правові, цивільно-правові та цивільно-процесуальні аспекти укладення й розірвання договорів споживчого кредитування для недопущення суттєвого дисбалансу прав і обов'язків споживачів, визначено роль державного органу захисту прав споживачів, рішення Конституційного Суду в сфері захисту прав споживачів кредитних послуг.

Ключові слова: *споживачі, договір споживчого кредитування, рішення Конституційного Суду України, державний орган у справах захисту прав споживачів.*

Стосовно особливостей укладення, здійснення та розірвання договорів споживчого кредитування чимало авторів висловлювали власну позицію, і на сьогодні маємо чималу судову практику [9], яка підтверджує непересічність цього питання. Цікавою є проблема й тому, що юридичні школи повинні запропонувати такий консенсус полярних сегментів суспільного інтересу, як закони